

การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลกรณีชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Development of Sustainable Tourism Community : A Grounded Theory Study of Tourism Community Base on the Philosophy of Sufficiency Economy

ชนัญ แสงพุ่ม¹

Chonchun Sangpoom

ดุษฎี โยเหลา²

Dussadee Yoelao

สุภาวดี มีตรสมหวัง³

Supavadee Mitrsmwang

วรรณวดี เนียมสกุล⁴

Wanwadee Niamsakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการรับรู้ การให้ความหมาย มุมมอง วิธีคิดและวิถีปฏิบัติของของคนในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในแง่ของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นไปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชนโดยเลือกพื้นที่ศึกษาตามหลักการเลือกเชิงทฤษฎี ซึ่งมีหลักการสำคัญคือเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกพื้นที่เข้าสู่กระบวนการศึกษา และหลักเกณฑ์สำหรับคัดพื้นที่ออกจากกระบวนการศึกษา อย่างเป็นรูปธรรม จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้ได้พื้นที่เพื่อการศึกษา 3 พื้นที่ ใน 3 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง คัดเลือก บ้านจางรุ่ง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ ภาคใต้ คัดเลือก บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มีผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน ผลการวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้

¹ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพัฒนการศึกษาศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพัฒนการศึกษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยพัฒนการศึกษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์วิศาสังคมิวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ อาจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครวัดใต้

กระบวนการและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์จากหมวดของข้อมูลหลัก (Core Category) "มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจ วิถีความพอเพียง" พบชุดข้อมูลสำคัญผ่านปรากฏการณ์ 3 ระยะ คือ

ปฐมบทการพัฒนา เป็นชุดข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขหรือสภาวะแวดล้อม (Causal conditions) ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุเริ่มต้นของเรื่องทั้งที่เป็นปัญหาและวิกฤติภายในชุมชน อันเป็นบทเรียนและประสบการณ์ชีวิตช่วงหนึ่งที่ผ่านมา และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้หมวดข้อมูลรอง (Subcategory) ว่า "รู้จักเรา รู้จักชุมชนของเรา เข้าใจอัตลักษณ์และวิถีความเป็นอยู่ของชุมชน"

มัชฌิมบทการพัฒนา เป็นชุดข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การทำงานที่สำคัญ (Action/Interaction Strategies) ภายใต้หมวดของข้อมูลรองว่า "พอใจสิ่งที่มี รักในสิ่งที่ทำ เรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้น" เป็นการรวบรวมแนวทางการปฏิบัติหรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างปฏิบัติการเรียกความสุขกลับคืนสู่ชุมชนในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และรู้จักเรียนรู้ทบทวนการทำงาน ทั้งที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) เนรมิตชีวิตให้กลุ่ม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน (2) บอกเล่าเล่าสืบ ของดีที่ช่วยกัน บอกต่อ (3) บริการด้วยใจ ห่วงใยดุจญาติมิตร (4) "พัฒนา" ควบคู่ "อนุรักษ์" บทพิสูจน์การทำงานคู่ขนาน (5) คักดีและสิทธิแห่งกฎ ระเบียบชุมชน (6) กลืนเข้าสู่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน (7) เป็นมิตรกับทุกภาคส่วน (8) ประยุกต์เครื่องมือ ความพอเพียงสู่การปฏิบัติและ (9) การบริหารจัดการสู่ความยั่งยืน

ปัจฉิมบทการพัฒนา เป็นชุดข้อมูลเกี่ยวกับระยะปลายทางสรรค์สร้างความสุขของชุมชน (Consequence) อันนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของชุมชน ภายใต้หมวดของข้อมูลรองว่า "ประโยชน์สุขสู่ประชาชน" เป็นข้อค้นพบที่บ่งบอกถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น 5 เรื่อง ดังนี้ (1) ทดแทนคุณพ่อหลวงของแผ่นดิน (2) เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา บนวิถีความพอเพียง (3) ความสุขเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่ (4) ศูนย์รวมการศึกษาดูงานและ (5) ชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืนบนพื้นฐานความพอเพียง ความสำเร็จดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาที่เป็นบริบทแวดล้อมพื้นที่ที่ศึกษา 8 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล (2) ปัจจัยตัวของชุมชน (3) ปัจจัยพ่อหลวงของแผ่นดิน (4) ปัจจัยศาสนา (5) ปัจจัยค่านิยมและวัฒนธรรม (6) ปัจจัยกฎระเบียบ (7) ปัจจัยกระบวนการสื่อสาร และ (8) ปัจจัยเครือข่ายการทำงาน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวชุมชน, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

The purpose of this qualitative research study was to understand the communities' experiences of how to manage tourism community following the sufficiency economy philosophy through the people in the community's perceptions, understandings of the sufficiency economy definition, viewpoints, and practices. The Grounded theory was employed as theoretical framework for this study. Moreover, the ethnography technique was utilized for data collection. The researcher selected the research sites by considering purposes of the study. Eventually, the research sites selection criteria were set as a guideline for recruiting the villages within three regions of Thailand. Three differeng eographic and cultural research sites for this study included the Northern, Central, and Southern of Thailand where applied the sufficiency economy philosophy to orient the tourism in the community. The first site was Baan Makampong, Tambon Huey-kaew, King Amphoe Mae On in Chiangmai province. The second site was Baan Jumroung, Tambon Nunkor, Amphoe Klaeng in Rayong province. The third site was Baan Kao-Pitak, Tambon Bang Nam-Jead, Amphoe Lang Suan in Chumphon province. Twenty four participants were purposively selected. By the analyzing Eight participants from the selected province were interviewed. the procedures and the actions from the sufficiency economy philosophy based communities in the core category "Amazing Thai Tourism, Happy for Sufficiency Way of life". According to the grounded theory, the findings of this research divided into three themes or three stages of the developments which are the primary development stage, the secondary development stage, and theconsequential development stage. In the primary stage of the development which is relevant to the information of causal conditions or surrounding aspects. The causal conditions or surrounding aspects are the origin of the problems,

crises, lessons, and experiences of the community which led to the new paradigm of the tourism community by adapting the sufficiency economy philosophy. This change is a subcategory "Know Yourself, Know your Community, and Community Norm". In the secondary stage of development focuses on actions and interaction strategies. This stage is a subcategory with a slogan "Enjoy What You Have, Enjoy Your Lives, Love What You Do and Learning from It". Within this category, people in the community learned from both the best and the worst practices and/or tactics. As a result of the study, nine useful strategies for creating gradual happiness in the communities were highlighted :

- 1) create an active teamwork in order to put a community forward ;
- 2) the power of word of mouth and an effective communication;
- 3) service minded and treat individual as your own family members;
- 4) a parallel development and conservation;
- 5) the strength of community law and regulations;
- 6) the combination of individual lifestyle and community culture;
- 7) building and maintaining networking;
- 8) turning sufficiency economy theory to practices and;
- 9) manage the sustainable development.

Lastly, the consequential development stage which could bring the happiness for everyone in the community. Five indicators of success and happiness have been found within the subcategory "Righteousness for Citizen's Well Being" as follow:

- 1) doing good deeds for returning for the Beloved King of Thailand;
- 2) having a deep understanding what is the sufficiency economy philosophy;
- 3) simplicity becomes the greatest happiness;
- 4) Educational Center and Training Center;
- 5) strong community based on sufficiency economy theory.

There are eight factors that will relate to those successes including:

- 1) individual ;
- 2) community;
- 3) the King of Thailand;
- 4) religions;
- 5) value and culture;
- 6) law and regulations;
- 7) communication;
- and 8) networking.

The findings of this study will potentially be guidelines for creating the better understanding and the value awareness of the sufficiency economy

philosophy as well as turning it to practices in both individual level and community level.

Keyword : Tourism Community, Philosophy of Sufficiency Economy, Sustainable Development

บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างสูงต่อการสร้างความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ซึ่งเชื่อกันว่าความสำคัญของการท่องเที่ยวจะมีเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจริงจัง และการท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุดที่จะเห็นได้จากรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย พบว่าภาพรวมการท่องเที่ยวในปี 2555 ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้นประมาณ 22 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 15 ส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2555 มีรายได้รวมทั้งสิ้น 9 แสน 6 หมื่น 5 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 24 โดยนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเกาหลีใต้และญี่ปุ่นถือเป็นนักท่องเที่ยวหลักที่เข้ามาท่องเที่ยวในไทยมากกว่า 1 ล้านคน รวมถึงนักท่องเที่ยวจากยุโรปที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

การดำเนินนโยบายด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบทางบวกและเป็นรูปธรรมต่อการพัฒนาประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของนานาชาติที่มีต่อประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวตามรายงานประจำปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในแง่ผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยว ยังไม่มีการเปิดเผย หรือ กล่าวถึงกันในวงกว้าง เช่น การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา กลับทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ การลดคุณค่า ความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี โดยเน้นกำไรจากการท่องเที่ยวมากกว่า เกิดปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจที่การท่องเที่ยวล้นพินธ์อยู่

การท่องเที่ยว จึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีทั้งคุณประโยชน์และโทษมหันต์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ หรือขาดจิตสำนึกและคุณธรรมในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึง ขาดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวเข้ากับการหลักการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อให้เกิดการพัฒนาควบคู่กับงานคุณภาพ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาตามหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงพระราชทานให้แก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้คนไทยทุกหมู่เหล่าได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ ความสุข และนำประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ดังพระราชดำริความตอนหนึ่งที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 ความว่า... "...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจพอมีพอกินแบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง..."

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการรับรู้และให้ความหมายจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวไทยที่มีแนวปฏิบัติบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อทำความเข้าใจแง่มุม วิธีคิดและวิธีปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแง่แต่ละบุคคล และในแง่ของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นไปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน อนึ่ง คำตอบที่ได้จากการวิจัยมีคุณค่าและความสำคัญอย่างมากที่จะนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้การสร้างทฤษฎีต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ร่วมกับการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography Research) มาเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้และความจริงของปรากฏการณ์ของชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะได้อธิบายความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดจนรูปแบบพฤติกรรม หรือระบบปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในทางทฤษฎีและความรู้ที่เกิดขึ้นจริงจากข้อมูลที่รับจากการศึกษานั้นเอง ตลอดจน เพื่อเข้าถึงปรากฏการณ์เฉพาะของเรื่อง ในมิติของความหลากหลายทางมุมมองการศึกษา รวมถึง กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และความจริงจากสิ่งที่ศึกษา ทั้งในด้านความคิด ความรู้สึกและการปฏิสัมพันธ์ตามการรับรู้ของผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาเรื่องนั้นๆ

การเลือกพื้นที่ศึกษาอาศัยการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ปัญหาวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการคัดเลือกพื้นที่เป็นไปตามที่กำหนด

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกพื้นที่เข้าสู่กระบวนการศึกษา (Inclusion Criteria) และหลักเกณฑ์สำหรับคัดพื้นที่ออกจากกระบวนการศึกษา (Exclusion Criteria) อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีฐานข้อมูล 2 แหล่ง คือ การประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการจัดการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงาน กปร. จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของทั้ง 2 หน่วยงาน มาทำการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวร่วมกับฝ่ายเลขานุการในคณะกรรมการจัดการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหาความเหมือนของชุมชนที่มีคุณลักษณะโดดเด่น ชัดเจนในทั้ง 2 ด้าน (การท่องเที่ยว และการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้) และทำการคัดเลือกให้เหลือ 3 ชุมชน ใน 3 ภูมิภาคของประเทศไทย และผลการคัดเลือกชุมชนที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การศึกษาในเรื่องนี้ จำนวน 3 พื้นที่ที่กำหนด คือ ภาคเหนือ คัดเลือก บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอ แม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง คัดเลือก บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ ภาคใต้ คัดเลือก บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

สำหรับการเข้าสู่พื้นที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนที่กำหนด โดยเข้าพื้นที่ใน 3 สถานะ คือ (1) เข้าพื้นที่ในฐานะที่เป็นนักท่องเที่ยว ที่สนใจเข้าเรียนรู้กระบวนการทำงานของชุมชนในด้านต่าง ๆ และเป็นผู้พักอาศัยในฐานะนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง (2) ในฐานะของผู้สนใจฝึกประสบการณ์การทำงานของชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ในฐานะของผู้วิจัยโดยตรง โดยใช้ระยะเวลาในการเข้าพื้นที่ศึกษาในแต่ละครั้ง ตั้งแต่ 2-4 วัน เริ่มต้นจากเดือนกรกฎาคม 2554 ถึง สิงหาคม 2555

การเข้าพื้นที่ในฐานะผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะมีการร่วมวางแผนการดำเนินการศึกษาร่วมกันทั้งในด้านพื้นที่การศึกษาและระยะเวลาที่เหมาะสมในการให้ข้อมูล ซึ่งการพบปะกันของทั้งสองฝ่ายในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการศึกษาอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง รวมถึง ประโยชน์ที่จะได้รับทั้งต่อตัวผู้วิจัย ประโยชน์ต่อชุมชน และประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้เกิดความมั่นใจ เกิดความภาคภูมิใจและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้มากที่สุดและตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาได้ซักถามทุกประเด็นที่เกิดความสงสัย หรือ ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ และผู้วิจัยจะตอบทุกประเด็นข้อสงสัย หรือ ความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นในทันที

การได้ข้อมูลอย่างละเอียด รอบด้าน และครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่ต้องมีความไวทางทฤษฎี (Theoretical sensitivity) แล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือในการศึกษาและเก็บข้อมูล 6 วิธีการหลัก คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจดบันทึก (Field note) การสังเกต (Observation) แบบสอบถามการวิจัย (Survey) การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และการสืบค้นข้อมูลวิธีทัศน์ที่เป็นการถ่ายทำในพื้นที่การศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีแปลความและตีความหมายของข้อมูล แล้วสร้างมโนทัศน์ขึ้นโดยอาศัยความไวทางทฤษฎี การให้รหัสข้อมูลผู้วิจัยจะดำเนินการด้วยตนเอง โดยดำเนินการจัดระบบข้อมูลตามแนวทางที่กำหนดตามการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory method) โดยมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

ขั้นตอนที่หนึ่ง การเปิดรหัส (Open coding) ผู้วิจัยจะทำการเปิดรหัสให้ได้มากที่สุดจากบทสัมภาษณ์ (Substantive code) เป็นการเปิดรหัสโดยผู้วิจัยพยายามใช้ภาษาของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยให้มากที่สุด เป็นการหาสาระของบทสัมภาษณ์ว่าเป็นอย่างไรในแต่ละบรรทัดหรือแต่ละย่อหน้า จากนั้น ดำเนินการการเปิดรหัสตามข้อบ่งชี้ทางทฤษฎี (Theoretical code) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มความไวต่อมโนทัศน์ (Concept) จากข้อมูล นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความคงที่ในการเปิดรหัส (Constant comparative method) ในแต่ละหน่วยข้อมูลไม่ว่าจะเป็นภายในบทสัมภาษณ์เดียวกัน และระหว่างบทสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่สอง การสร้างหัวข้อ (Category) โดยผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของรหัสที่มีความคล้ายกัน หรือมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่ง (Shared attribute) ไม่ว่าจะเป็น บริบท (Context) เงื่อนไข (Condition) หรือผลลัพธ์ (Consequences) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นกระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เริ่มแรกที่เป็นจนถึงปัจจุบัน และหาความสัมพันธ์ของแต่ละหมวดหมู่ที่สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดมิติ (Dimension) ระหว่างหัวข้อ และทำให้เกิดหัวข้อใหญ่ (Category) และหัวข้อย่อย (Subcategory) ตลอดจน หัวใจของสาระของปรากฏการณ์นั้นๆ (Central concept)

ขั้นตอนที่สาม บุรณการข้อมูลที่จัดกลุ่มแล้วให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมาย โดยอาศัยความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ หรือหัวข้อย่อยที่ได้ผู้วิจัยได้สร้างข้อเสนอ (Proposition) สำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยมีการตรวจสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การปรับปรุง และการตรวจสอบสมมติฐาน/ทฤษฎีทำสลับกันไปเรื่อยๆ จนกว่าสมมติฐาน/ทฤษฎีที่สร้างขึ้นนั้นจะถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation)

ขั้นตอนที่สี่ นำหัวข้อและหัวข้อย่อย ไปตรวจเช็คกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอีกครั้ง และนำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้วมาแปลความหมายข้อมูล แล้วเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข บริบท ความสัมพันธ์และกระบวนการของ จากนั้น จึงสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (Theoretical coding) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีโดยอาศัยการตีความ (Interpretation) แล้วกำหนด (Construct) ข้อเสนอ (Proposition) และสร้างทฤษฎี จากข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงในชั้นสุดท้าย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยมี 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นที่หนึ่งนำเสนอในรูปของแผนผัง "มหัตถจริยท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง" และประเด็นที่สองนำเสนอเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี

แผนผัง "มหัตถจริยท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง"

แผนผัง "มหัตถจริยท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง" ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการวิเคราะห์ ของ Strauss และ Corbin (1990) มาประยุกต์ใช้ประกอบด้วย กรอบข้อมูลหมวดหลัก (Core Category) ข้อมูลย่อย (Subcategory) เงื่อนไข (Condition) กลยุทธ์และการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ (Action/Interaction Strategies) เงื่อนไขของความล้มเหลว (Intervention Condition) ผลที่เกิดขึ้น (Consequence) และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม Casual Condition) ดังแผนผังที่ 1

แผนผังที่ 1 : "มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง"

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี พบว่า เป้าหมายของการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) เรื่องนี้ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการรับรู้และให้ความหมายจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวไทยที่มี แนวปฏิบัติบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนทำความเข้าใจแง่มุม วิธีคิดและวิธีปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแง่แต่ละบุคคล และในแง่ของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นไปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน ดังนั้น ในส่วนที่ 2 นี้ จึงเป็นการแสดงข้อค้นพบโดยสรุปภาพรวมทั้งหมด (Core Category) ของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีประสบการณ์การจัดการชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านตัวบุคคลที่มีส่วนร่วมและมีประสบการณ์โดยตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวภายในแต่ละชุมชนนั้นๆ โดยภาพรวมของข้อมูลหมวดหลักที่ค้นพบในครั้งนี้ คือ "มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจ วิถีความพอเพียง" เป็นบทสรุปของการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลกรณีชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นข้อค้นพบข้อมูลหมวดหลักที่อธิบายกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างรัดกุม และสามารถเข้าใจกันได้โดยง่ายว่า "มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง" อันเป็นบทสะท้อนเชิงกระบวนการที่ช่วยตีแผ่ในแง่ของความรู้สึกที่เกิดขึ้นทั้งในแง่ของผู้กระทำ และผู้รับประโยชน์ผ่านกระบวนการทำงานที่มีรายละเอียด มีความประณีตนาวิจิตรในหลายๆ มิติ โดยเฉพาะการทำงานบนพื้นฐานของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอันนำไปสู่ผลสำเร็จของการพัฒนาที่มีค่ามากกว่าผลผลิตหรือผลลัพธ์ในเชิงรูปธรรม หากแต่ในทางนามธรรมที่มีคุณค่าและประโยชน์ทางด้านจิตใจย่อมมีค่ามากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น

"มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจ วิถีความพอเพียง" เป็นมโนทัศน์สำคัญที่สะท้อนความหมายและคุณค่าของการท่องเที่ยวในประเทศไทยในแง่มุมอื่นๆ ที่มีใช้เป็นเพียงแค่แง่มุมของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เท่านั้น นัยของ "ความมหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย" ได้แสดงถึงแนวคิดสำคัญของมิติการท่องเที่ยวอีกหนึ่งรูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการท่องเที่ยวไปตามเป้าหมายที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การแสวงหากำไรจากการท่องเที่ยว และนำไปสู่การใช้ทรัพยากร ทั้งคน น้ำ ป่า ฯลฯ อย่างบ้าคลั่ง เพื่อป่นปือ และดึงดูดความสนใจ

ให้หนักห้องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียน ฟ่านกาศัย และตักดวงผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเช่นอดีตที่ผ่านมา ดังสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงนิเวศวิทยาที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไปมาก รวมถึง นิเวศวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในรูปของประเพณีและวัฒนธรรมที่ตึงมากกลับสูญเสียคุณค่า ความหมายต่อชุมชน และส่วนมากจะถูกทำลายไปโดยปราศจากการเหลียวแลจากคนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากคนในชุมชนที่เป็นผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษในทุกช่วงวัย โดยหลักของหนี่ที่นั่น จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ไว้ซึ่งสิ่งที่ตึงมาเหล่านี้ให้อยู่คู่สังคม ชุมชน ตราบนานเท่านาน ทั้งนี้ มีแผนผังความเชื่อมโยงประกอบข้อมูลหลักของ "มหัศจรรย์ท่องเที่ยวไทย สุขใจวิถีความพอเพียง" ดังนี้

ประการแรก **ภาพรวมข้อมูลเริ่มต้นข้อค้นพบภายใต้เงื่อนไขหรือสภาวะแวดล้อม (contexts)** ที่ทำให้เกิด เหตุการณ์ที่เป็นเหตุเริ่มต้นและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม และสังคมที่เกี่ยวข้อง 8 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจเจกบุคคล (2) ชุมชน (3) พ่อหลวงของแผ่นดิน (4) ศาสนา (5) ค่านิยมและวัฒนธรรม (6) กฎ ระเบียบ (7) กระบวนการสื่อสาร และ (8) เครือข่ายการทำงาน

ประการที่สอง **ข้อค้นพบภายใต้เงื่อนไขหรือสภาวะแวดล้อม (causal conditions)** ที่นำไปสู่ประสบการณ์การทำงานถูกบรรยายผ่านเส้นทางการประสบการณ์ร่วมของชุมชน (Story Line) ด้วยความหมายจากคำว่า "ปฐมบทด้วยการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า **"รู้จักเรา รู้จักชุมชนของเรา" เข้าใจอัตลักษณ์และวิถีความเป็นอยู่ของชุมชน**

ชุมชนที่เริ่มต้นด้วยการประสบปัญหาและความยุ่งยากในการบริหารจัดการ เพื่อจะเรียกคืนความสุข ความสงบให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกครั้ง จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงกรอบคิดวิธีการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาใหม่ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่หลักของการพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนได้เป็นลำดับแรกซึ่งสวนทางกลับกระแสสังคมในขณะนั้นที่มีความเจริญทางวัตถุอย่างเข้มข้น และขยายผลอย่างรวดเร็วจนยากต่อการควบคุม ทั้งในชุมชนวิถีเมือง ชุมชนวิถีกึ่งเมือง กึ่งชนบท และชุมชนวิถีชนบท เป็นเป้าหมายที่แนวคิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมได้ซึมแทรกเข้าไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงจิตสังคมของบุคคล ชุมชนที่มีผู้นำที่กล้าหาญพอที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงและผดุงความสงบสุขในชุมชน จึงจะมีการเปลี่ยนไปได้ตามเป้าหมายที่ต้องการได้

อย่างไรก็ดี พบว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดขึ้นภายใต้การนำเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผสมผสานกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหนทางสู่ความอยู่รอด และการพัฒนาชุมชนไปสู่ความสมดุลของการพัฒนา และเป็นไปตามหลักการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นหลักคิดและแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชนชาวไทยทุกฝ่ายให้ยึดถือและปฏิบัติ โดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้ความสำคัญกับ "ความพออยู่ พอกิน พอใช้"

ในระหว่างการดำเนินการนั้น จะเกิดปัจจัยสองประการที่เป็นตัวทำลายความเชื่อมั่นและความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตไปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 ปัจจัย คือ "ปัจจัยจากตัวบุคคล" ซึ่งในที่นี้ เรียกว่า "เสียงกระซิบจากใจตนเอง" เพราะเป็นความรู้สึกลังเล สงสัย และไม่เชื่อมั่นในตนเอง จากความลังเลสงสัยนี้เองส่งผลในแง่ของการตัดสินใจในความนึกคิด นั่นก็คือ "ความกลัว และความกลัว" รวมถึง "ความพร้อมที่จะทำ"

การตัดสินใจลงมือทำ หรือ ไม่ทำ ไม่เพียงอาศัยปัจจัยจากภายในบุคคลแล้ว ประการที่สองยังเป็นเรื่องของกระแสสังคมที่แวดล้อมตัวบุคคลนั้นด้วย โดยคนในสังคมรอบข้างนั้น บางส่วน "ดูถูก" หรือ "การกล่าวหา" โดยเฉพาะในประเด็นว่า "บ้า" ดูจะเป็นเสมือนคำที่สื่ออิทธิพลต่อการลุกขึ้นมาต่อสู้ เพื่อให้เป็นผลในทางปฏิบัติที่เป็นจริงว่าทุกอย่างสามารถดำเนินการได้ถ้ามีความตั้งใจ มั่นคง แน่วแน่วและลงมือปฏิบัติ

นอกจากปัจจัยทั้ง 2 ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการแล้ว ในข้อเท็จจริงของพื้นที่ยังพบว่าการดำเนินการในหลายต่อเรื่องของชุมชนย่อมส่งผลกระทบเชิงลบต่อกลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มนายทุน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่สูญเสียประโยชน์จากกลุ่มลูกค้าที่สามารถยืนหยัดในการทำมาหาเลี้ยงชีพตนเองได้ ทั้งนี้ ความเข้มแข็งของชุมชนในสวนนี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อก้าวผ่านไปด้วยกัน การก้าวข้าม "การไม่ยอมรับ หรือ การไม่ให้ความร่วมมือ" และชุมชนเลือกใช้แนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในหลักการ "ซึ้งหัวมัน"

ประการที่สาม **แนวทางการปฏิบัติ หรือ กลยุทธ์ที่ชุมชนได้นำมาใช้จนประสบความสำเร็จ (Action/Interaction Strategies)** ซึ่งจัดอยู่ในกระบวนการในขั้นของมีชนนิยมพบด้วยการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้หมวดของข้อมูลรองว่า "พอใจสิ่งที่มี รักในสิ่งที่ทำ เรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้น" การประสานประโยชน์บนหนทางของความพอเพียง โดยมีข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การสรรสร้างกลุ่มต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อขยายงาน และรองรับการทำงานที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เป็นไปโดยกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพที่จำเป็นจะต้องมีเกิดขึ้น และทำหน้าที่ในการผลิต หรือ ส่งเสริมการผลิต เพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องราวโดยตรงที่เชื่อมโยงในขอบเขตของเนื้อหา "เนรมิตชีวิตให้กลุ่ม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน"
2. การกระจายข่าวสารข้อมูลเรื่องราว และความสวยงามจากการท่องเที่ยวไปสู่กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและ จึงเป็นเรื่องของ "บอกเก่าเล่าสืบ ของดีที่จะช่วยบอกต่อ" ระหว่างนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนและมาพำนักร่วมกับคนในชุมชน
3. ความใส่ใจต่อคุณภาพการบริการนักท่องเที่ยว หลักการสำคัญๆ ที่ช่วยสร้างความประทับใจ นอกจากสภาพความเป็นอยู่ของบ้านที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นบ้านความเป็นครัวของผู้ที่มาพักแล้ว น้ำอกน้ำใจที่รินไหลให้กับผู้อาศัยของเจ้าของบ้านในฐานะที่เป็นเหมือนคนในครอบครัวคนหนึ่งที่ต้องดูแลซึ่งกันและกันตลอดไป อย่างที่เรียกการบริการในรูปแบบนี้ว่า "บริการด้วยใจ ห่วงใยดุจญาติมิตร"
4. การ "พัฒนา" ที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับ "การอนุรักษ์" เพราะตระหนักดีว่าความอยู่รอดของชุมชนเกิดขึ้นจากการรู้จักและรักในทรัพยากรที่ช่วยโอบอุ้มดูแลให้คนในชุมชนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น
5. คัดดีและสิทธิแห่งกฎ ระเบียบของชุมชน ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการกำกับดูแลพฤติกรรมของสมาชิก ทั้งในด้านเสริมทางบวก และการลงโทษทางลบ แม้ว่าบางเรื่องจะไม่ได้มีการออกระเบียบเพื่อควบคุมพฤติกรรมที่ชัดเจน แต่ก็เป็นเรื่องของ "ใจ" ที่ทุกคน ทุกฝ่าย รับรู้ และถือปฏิบัติร่วมกัน
6. การทบทวนวิถีชีวิตที่ชุมชนถือปฏิบัติมาตลอดระยะเวลาที่มีเส้นทางการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงประสบการณ์ไปในวัยเด็ก ที่ได้เห็นและรู้เกี่ยวกับการดำรงชีพของคนสมัยก่อน ก็มีวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างเช่นในปัจจุบัน แต่มีสิ่งที่เหมือนกัน กล่าวคือ ความสุข ที่ไม่ต้องแสวงหาจากที่ไกลตัว แต่สามารถหาได้จากในตัวเอง "พอกินพออยู่ ก็สุขแล้ว เหมือนพ่อแม่ของเรา ไม่ต้องเดือดร้อน"
7. คงความสำคัญของการเชื่อมโยงประสานงานกับทุกภาคส่วนไว้ในลักษณะของการจับมือร่วมกันทำงาน ในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เป็น "ชนะทั้งสองฝ่าย"
8. การประยุกต์ใช้เครื่องมือความพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการทำงานต่างๆ ของชุมชน มุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมในการนำไปปฏิบัติใช้จริงในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล กลุ่มและชุมชน

9. การถอดรหัสความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่ความยั่งยืนของการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าชุมชนมีกลวิธีอย่างไรในการบริหารจัดการ ทั้ง คน งบประมาณ แนวทางการบริหารจัดการ และทุนต่างๆ ที่มีและหาได้ของชุมชน

ประการที่สี่ **ผลที่เกิดขึ้น (Consequence)** ที่ผู้วิจัยได้พยายามนำเสนอรอบคิดว่าเป็นในรูปแบบของ **"ประโยชน์สู่ประชาชน"** โดยถือว่าเป็นบทสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของการพัฒนาบนวิถีความพอเพียง ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างละเอียดในภาค **"ปัจจัยมหัศจรรย์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง"** โดยมีรายละเอียดและสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1. การทดแทนคุณพ่อหลวงของแผ่นดิน หลายต่อหลายท่านที่มีส่วนร่วมในการวิจัยสะท้อนความคิดเห็นผ่านรอยยิ้มที่ยินดี และความรู้สึกภาคภูมิใจ ที่แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านสีหน้าและแววตา อย่างน้อยเรื่องที่ตนเองทำ แม้อาจไม่มากคำในสายตาของใครหลายคน แต่อย่างน้อย ก็ได้ทำไปเพื่อพ่อหลวงของแผ่นดินไทย หลังจากที่พระองค์ต้องทำเพื่อคนไทยมาตลอดระยะเวลาการครองสิริราชสมบัติในราชวงศ์จักรี ในขณะเดียวกัน ก็เป็นความพยายามร่วมกันในการแบ่งเบาภาระของพ่อหลวง ที่วันนี้ ลูกๆ จะต้องทำคุณ เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินไทยบ้างไม่มากก็น้อย ตามแรงกำลังที่มี

2. การขมวดความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานทั้งหมดมาสู่สูตรสำเร็จของการดำเนินงานที่สามารถนำไปใช้ในการขยายงานต่อ เสริมงานใหม่ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้การทำงานด้านการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างก้าวหน้า แต่มีภาระก้ำกั่งที่สามารถอดทนต่อสภาวะกดดันที่อาจจะเกิดขึ้นจากทั่วสารทิศที่โหมกระหน่ำ หรือ ถ้าโถมเข้ามาเพื่อหวังทำลาย โดยหลักการพัฒนาในที่นี้ ก็เป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์พระราชทาน เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน อย่างที่ทุกคนเข้าใจกันดีแล้วว่า "เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา บนวิถีพอเพียง"

3. การเกิดขึ้นของความสุขที่เป็นความสุขในระดับบุคคล ดังปรากฏเป็นความภาคภูมิใจที่ตนเอง ความรู้สึกรักและสนุกในงาน และไม่ทุกข์ ในขณะที่ความสุขในระดับที่สอง คือความสุขของกลุ่ม ที่กลุ่มสามารถทำงานไปสู่เป้าหมายของแต่ละกลุ่มได้ และยังมีส่วนร่วมในการผลักดันความสำเร็จในเป้าหมายระดับชุมชนได้เช่นเดียวกัน รวมถึง การสร้างความสุขในระดับชุมชนที่มีความใกล้ชิดมากที่สุดกับผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัย เพราะทุกคนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการพัฒนาชุมชน และเมื่อแผนการทำงานต่างๆ เหล่านั้น ประสบผลสำเร็จ

4. การแข่งขันความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติไปให้การเรียนรู้แก่ผู้สนใจที่จะมาศึกษา
ดูงานจากพื้นที่อื่นๆ ทั้งประเทศและนอกประเทศ ด้วยการจัดตั้งเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้
เฉพาะเรื่องตามที่หน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนการทำงาน หรือ ยกระดับให้เป็นกฎใน
เรื่องนั้นๆ อย่างเช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง หรือ การเป็นมหาวิทยาลัยบ้านนอก

การแข่งขันความรู้ในรูปแบบของการศึกษา ดูงาน นอกจากการแข่งขันประโยชน์
ในเชิงความรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของคนในพื้นที่ที่ทั่วภูมิภาคแล้ว
ในแง่ผลประโยชน์ต่อชุมชนได้ก่อให้เกิดวัฏจักรของการท่องเที่ยวไปในตัวเองเช่นกัน กล่าวคือ
มีคนสนใจมาศึกษาดูงาน คนก็จะมาพำนักพักอาศัยในพื้นที่ด้วย เกิดระบบท่องเที่ยวในชุมชน
เกิดระบบการซื้อขายที่เป็นความต่อเนื่องและความสวยงามของวัฏจักรที่กล่าวถึงนี้

5. การสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชนและตัวชุมชน เนื่องจากชุมชนที่มีความ
เข้มแข็งแล้ว จะสามารถดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่เป็นความสนใจของคนในชุมชนร่วมกัน
ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ การเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิด
ขึ้นในอนาคต รวมไปถึง การพัฒนาชุมชนที่เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อความต้องการ
และความจำเป็นของคนในชุมชน

ประการที่ห้า **เงื่อนไขสนับสนุนการทำงาน (Intervention conditions)** ให้ความ
สำคัญอย่างสูงกับการทำหน้าที่ของ "ผู้นำชุมชน" ซึ่งผู้นำในที่นี้ที่สามารถทำงานได้จนประสบ
ความสำเร็จได้ เพราะผู้นำสามารถเป็นที่พึ่งทางความคิดและการปฏิบัติที่ดีได้ ที่เรียกว่า
"เพื่อนคู่คิด มิตรการทำงาน"

อีกแง่มุมหนึ่งของการทำงานในบทบาทผู้นำที่สามารถนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จและ
ยั่งยืนได้เพราะผู้นำมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน กล่าวคือ **ในความเป็นศาสตร์**
ผู้นำชุมชนในฐานะกลไกหลักในการขับเคลื่อนการปฏิบัติทั้งมวลที่จะเกิดขึ้นในชุมชนให้เป็น
ไปตามทิศทางตามที่กำหนด ผู้นำชุมชนจึงจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้แท้ และรู้จริง ทั้งการ
รู้เรื่องราวของพื้นที่ และการรู้องค์ความรู้ในการพัฒนา **ในขณะที่ในความเป็นศิลป์**จะถูกนำ
มาใช้เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าว ชักจูง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา ไว้วางใจที่จะ
ปฏิบัติตามร่วมกันในการกิจแก้ไขปัญหของชุมชนได้อย่างเป็นเอกภาพ และปราศจากข้อ
ขัดแย้งใหม่

นอกจากนี้ ผู้นำที่ดีที่สามารถสร้างความเคารพและความศรัทธาจากคนในชุมชน
ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทางการปฏิบัติที่เกิดขึ้นทั้งหมด
ของชุมชน หรือ "คนบันดาลใจ" ได้ เพราะผลสำเร็จทุกอย่างของชุมชนในตอนต้นจะต้อง
เกิดจากการที่ผู้นำจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นคนแรก และผู้นำจะต้องร่วมดำเนินการไปกับ
คนในชุมชนในทุกขั้นตอนการทำงาน

บทสรุป

การทอ่งที่เี่ยวตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายทั้งนโยบายระดับประเทศ และนโยบายระดับพื้นที่ กล่าวคือ นโยบายระดับประเทศ เน้นให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความสนใจกับภูมิประเทศไทยที่มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากการกำหนดรูปแบบการทอ่งที่เี่ยวนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ซึ่งต้องมีกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นจากข้างในชุมชนเป็นหลัก มิใช่การจัดตั้งผ่านหน่วยงาน ในขณะที่เี่ยวกัน หน่วยงานรัฐที่เี่ยวข้องจะต้องมีแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนทอ่งที่เี่ยวตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อกลุ่มผู้มีความสนใจทุกกลุ่ม การให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายการทำงานของทุกภาคส่วนที่เี่ยวข้อง การมีมาตรการกำกับ ควบคุม ดูแลจากกลุ่มเครือข่ายการทำงาน ร่วมกับส่วนราชการที่เี่ยวข้อง ในด้านชุมชนทอ่งที่เี่ยว การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการพัฒนางานในอนาคต และการสร้างนวัตกรรมที่เี่ยวข้อง สำหรับนโยบายระดับพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญกับผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นชุมชนทอ่งที่เี่ยวชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจะต้องส่งเสริมบทบาทของการเป็นผู้กระตุ้น ให้กับชุมชนที่เี่ยวถึงประโยชน์ของการนำเครื่องมือชุมชนทอ่งที่เี่ยวชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน ทูทางสังคม ทูทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทูทางเศรษฐกิจ อีกทั้งผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชน ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในหลายส่วนของประเทศไทย เนื่องจากชุมชนในปัจจุบันยังขาดความเข้มแข็งอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง ซึ่งหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยวางรากฐานการพัฒนาที่ดี และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนั้น การทอ่งที่เี่ยวโดยชุมชนยังเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังมีเครื่องมืออื่นๆ อีกเป็นจำนวนมากที่ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของชุมชน และทรัพยากรภายในชุมชนที่ชุมชนสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีหลักคิดและแนวทางการทำงานที่สำคัญที่สุด นั่นคือ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมในทุกเรื่องที่เี่ยวข้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2551). “รายงานประจำปี 2551 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย”

กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (2546).

ประมวลคำในพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493–2545 ที่เกี่ยวข้องกับ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง". กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. (2550). รายงานการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย 2550 :

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนามนุษย์. กรุงเทพฯ. : โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

ชาย โพธิ์สิตา. (2549). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยคุณภาพ.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2551). รายงานการวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในภาคธุรกิจ ระยะที่ 1 : การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยพัฒนา.

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544ก). **เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Charmaz, K. (2000). “Constructivist and objectivist grounded theory.” In N.

K. Denzin & Y.Lincoln (Eds.), **Handbook of Qualitative Research** (2nd ed., pp. 509–535).

Charmaz, K. (2006). **Constructing grounded theory : A practical guide through qualitative analysis.** Thousand Oaks : Sage publications.

Charmaz, K. (2008). **Grounded theory in the 21st Century : Applications for advancing social justice studies. strategies of qualitative Inquiry.** Thousand Oaks, CA : Sage.

Glaser, B. G. (1978). **Theoretical sensitivity.** Mill Valley, CA : Sociology Press.

- Glaser, B. G. (1992). **Basics of grounded theory analysis**. Mill Valley, CA : Sociology Press.
- WTO. (2004). "**Sustainable development of tourism conceptual definition**," Retrieved March, 17, 2011, from <http://www.world-tourism.org/sustainable/concepts.htm>.